

# Fabra i els adverbis en *-ment*

SEBASTIÀ BONET  
Universitat de Barcelona

## 1. MOTIUS I OBJECTIUS

Aquesta ponència respon, en origen, al desig de conèixer més bé algunes configuracions sintàctiques bàsiques de les quals els parlants i/o escriptors solen fer un ús automàtic i que, doncs, es presten a hàbits enrigidits que poden arribar a convertir-se en elements característics d'un estil personal o d'un manierisme cultural. Com que les variacions relatives a aquestes configuracions no semblen plantejar cap problema lingüístic, no són objecte de gaire atenció en els tractats gramaticals a l'ús, tradicionals o no tant. Em refereixo a qüestions com la de les posicions que poden o han d'ocupar els diversos tipus d'adjectius dins el sintagma nominal, la de les variacions posicionals i de concordança amb el verb que pot oferir el SN argument de les construccions impersonals amb *se*, o la de les diferents posicions assignables, en la proposició,<sup>1</sup> als ítems adverbials, que és la que, d'una manera força més particular de la que m'havia proposat inicialment, he acabat abordant en aquest treball.

La reducció de l'objecte d'estudi a què m'he vist abocat es deu a causes genèriques i a algun motiu personal. Entre les causes cal comptar la dificultat extrema, que es tradueix en impossibilitat pràctica, de delimitar amb precisió, si es tracta de treballar sobre un corpus mínimament ampli i representatiu, quins són els ítems que cal considerar pertanyents a la categoria adverbial. Crec que vaig resoldre el problema amb coherència assumint la hipòtesi, inspirada en una coneguda lliçó de la gramàtica pòstuma fabriana,<sup>2</sup> que d'adverbis pròpiament dits només hi ha els

1. Empro el terme *proposició* per fidelitat a Fabra, i amb la intenció desesperçada que algun dia torni a formar part de la terminologia lingüística catalana corrent.

2. Vegeu Fabra (2007 [1956], § 88). Cal notar que López i Morant (2002, p. 1802-1803) es fan ressò, elogiosament, de la lliçó de referència.

adverbis en *-ment*, i que aquests resulten adequats a representar la totalitat de la categoria en la mesura que poden realitzar-ne totes les funcions. Una altra causa de reducció radica en el problema d'haver d'optar per un corpus respecte del qual es pugui pressuposar que serà prou ric per representar una competència lingüística general i que, alhora, complirà la condició material de no ser massa vast. També en aquest cas crec haver trobat una solució plausible gràcies al costum de no allunyar-me del terreny fabrià: partia de l'argument, no indiscutible, que per acotar un conjunt d'usos dels adverbis en *-ment* que compleixi sense desviacions greus les condicions indicades no hi ha com la prosa de Fabra, si més no en la mesura que es pot prendre com un model no gens marcat —una mena de grau zero de l'escriptura no literària—<sup>3</sup> de la competència estàndard del català contemporani.

Com a motiu particular es pot comptar el fet que, essent lector actiu de les *Converses filològiques*, no em va resultar difícil d'optar, per fer de corpus adequat, pel llibre en què en origen es van aplegar, seleccionades i revisades pel mateix autor, les que en constitueixen la primera sèrie. Em refereixo al volum de 368 pàgines amb format de butxaca publicat l'any 1924 per l'editorial Regina que en portada s'intitula *Qüestions de gramàtica catalana*. Entre la resta de motius cal adduir la curiositat de comprovar fins a quin punt la hipòtesi de partença, la hipòtesi del caràcter no marcat que havien de tenir uns textos argumentatius orientats a informar lectors no especialitzats, podia veure's afectada per la circumstància que l'estil de Fabra potser no era tan neutre com d'entrada podia semblar. Així doncs, vaig afegir a l'objectiu original del treball el d'escatir si, en els textos fabrians, es pot parlar de desviacions individuals respecte del que els mateixos textos forneixen en forma d'abundants exemples d'usos generals o despersonalitzats. Un darrer motiu, ara del tot privat, provenia del desig d'incorporar a l'escriptura pròpia un ús controlat dels adverbis en *-ment* que se situés en un punt d'equilibri assenyat entre la irrefrenable tendència personal a abusar-ne i la recomanació sibilina que m'havia fet Espriu de només fer ús d'aquells que no poden ser substituïts o parafrasejats per l'expressió «d'una manera *Adj-ment*».<sup>4</sup>

## 2. SOBRE EL PRINCIPÍ DE CLASSIFICACIÓ

Per fer el treball he tingut molt present la proposta de classificació dels adverbis que pot llegir-se a López i Morant (2002, p. 1797-1852), un capítol de la *Gra-*

3. Adverteixo que la noció té ben poc a veure, objectivament, amb la que opera en l'obra al·ludida de Barthes (1953), la qual em fa l'efecte que, títol a part, resulta avui, més que *dépassée*, perfectament oblidada.

4. La recomanació és una de les normes que Espriu va anar aplicant a la prosa pròpia al llarg dels «anys d'aprenentatge». Els notables efectes estilístics aconseguits poden estudiar-se d'una manera especialment cenyida comparant la primera versió d'*El doctor Rip*, que és de 1930, amb la definitiva de 1979. Vegeu Espriu (1992).

*màtica del català contemporani* (GCC) que és bo de prendre com a referència en la matèria, tant per la seva qualitat com pel fet que cal considerar-lo raonablement a l'abast de qui s'interessi per la qüestió sense ser-ne especialista. És més: fins a una fase avançada de la feina em vaig proposar de cenyir-m'hi amb escrúpol, intentant identificar tots i cadascun dels adverbis del corpus de referència com a pertanyent a alguna de les categories proposades per aquests autors. L'intent, de fet, va donar resultats satisfactoris pel que fa als adverbis que anomenaré d'*enunciació*, i que els autors esmentats subclassifiquen en adverbis textuals i d'acte de parla, però es va trobar amb dificultats greus en relació amb els adverbis d'enunciat. En termes generals, la diferència es devia al fet que, basant-se la classificació de López i Morant en consideracions funcionals i en el supòsit d'una especialització de cada ítem per a una funció determinada, aquest supòsit resultava operatiu per subclassificar els ítems del primer tipus però no els del segon.

Les dificultats sorgien, sobretot, a l'hora d'identificar els límits dels tipus i subtipus de la categoria dels adverbis que els autors esmentats anomenen *dependencials*. Primer, perquè consistint la primera subdivisió de la dita categoria en adverbis argumentals *vs.* adverbis d'intensitat i de freqüència, resultava molt difícil per al profà de distingir clarament, en tots els casos, si un ítem determinat pertanyia al subtipus zeroargumental dels primers o s'havia de comptar entre els d'intensitat o de freqüència. Segon, perquè basant-se la subclassificació dels argumentals en el nombre de relacions de dependència entre el verb i els seus arguments que l'adverbi pot modificar, nombre que en teoria permet de subclassificar-los en triargumentals, biargumentals, monoargumentals i zeroargumentals sempre que s'assigni amb claredat un tipus bàsic de configuració verbal per a cadascun dels quatre tipus adverbials, no deixa de sorprendre que segons la caracterització donada dels triargumentals aquests mai no afectarien tres relacions de dependència, sinó dues, amb la qual cosa la possibilitat de decidir si un adverbi s'ha de considerar triargumental o biargumental resta sovint en mans de qui conegui escolàsticament la resposta «correcta». Tercer, perquè generalitzant el que acabo de dir en relació amb els triargumentals, no resultava gens clar, de vegades, si calia optar per entendre que es tractava d'un adverbi [n]-argumental actuant en una configuració verbal [n-1]-argumental o bé que era el cas d'un adverbi «intrínsecament» [n-1]-argumental. I, quart, perquè existint la possibilitat que un mateix adverbi, actuant com a modificador d'un mateix verb, sigui interpretat com a modificant o no modificant la relació establerta amb un dels seus arguments en funció de les característiques d'aquest, no sembla que hi hagi cap criteri que permeti de decidir sense arbitrariedad amb quina de les dues opcions cal quedar-se a l'hora de classificar l'adverbi.

No val la pena d'esmentar algunes poques dificultats més motivades per la voluntat d'aplicar la proposta de López i Morant, si és cert que, de fet, he optat per classificar expositivament els adverbis d'enunciat en categories *sui generis*, en apa-

rença semànticament basades, que tanmateix tenen la virtut de poder relacionar-se de forma explícita, sense coincidir-hi del tot però allunyant-se'n ben poc, amb les assumides per aquests autors. Amb el benentès que les etiquetes adoptades vaig lligar-les a un joc formal d'oposicions de trets semàntics que no pretén cobrir amb una exactitud absoluta les classes referides, però sí designar-les amb pertinència intuïtiva. De tal manera que, dins el camp dels adverbis d'enunciat, vaig decidir d'anomenar *qualitativus* els adverbis identificables com a [-quantitativus, -temporals];<sup>5</sup> *quantitativus* els identificables com a [+quantitativus, -temporals]; *de freqüència* els caracteritzables com a [+quantitativus, +temporals], i *temporals* els caracteritzables com a [-quantitativus, +temporals].

### 3. PRESENTACIÓ DEL CORPUS

Els raonables límits d'espai fixats per al text publicable de les ponències fan impossible de presentar exhaustivament el corpus de referència. Em limitaré, doncs, a oferir-ne dos substituïts que considero suficients per descriure'l. El primer és un repertori dels adverbis censats classificats en classes, per a cadascuna de les quals s'especifiquen quins ítems conté i el nombre total d'incidències d'aquests ítems. Precisant que uns pocs adverbis poden entrar en més d'una classe (per exemple *malament*, que figura com a adverbi de qualitat i com adverbi modal), en el repertori s'hi compten 114 ítems i 403 incidències. El segon substituït són tres taules de doble entrada que tenen per absissa les diverses menes d'estructures sintàctiques en què poden aparèixer els adverbis i per ordenada les diferents classes adverbials, de tal manera que en els espais delimitats per les línies perpendiculars hi figuren xifres que indiquen el nombre d'incidències.

### 4. OBSERVACIONS SOBRE LES TAULES

1. A les taules s'hi recullen totes les incidències d'adverbis en *-ment*, amb l'única excepció de les corresponents als usos en què l'adverbi actua com a especificador d'un adjectiu. També n'haurien estat excloses, per principi, les corresponents als adverbis que especifiquen un altre adverbi, però aquest cas no es dona en el text de Fabra.

5. Per a aquesta opció terminològica, que pot sorprendre, em sento d'alguna manera autoritzat pel llibre primer, dedicat a la doctrina de l'ésser, de la *Wissenschaft der Logik* (1812) de Hegel. Per tal com *a*) el concepte de *qualitat* hi és contraposat com a 'determinat', en la tríada dialèctica fonamental, al de *quantitat* (que és 'determinat subsumida') i al de *mesura* (que és 'quantitat determinada qualitativament'); i també perquè *b*) el concepte de *temps* no s'hi introdueix sinó en forma de determinacions diverses que sols afecten la 'quantitat pura', el 'quantum' (que és 'quantitat real'), i la 'mesura' (dita també 'quantitat específica'), però en cap cas la 'qualitat'.

2. La taula I recull les incidències que poden descriure's com a corresponents a una posició immediatament postverbal no inflexionada. N'he comptades 299 (a la meua sensibilitat cabalística li hauria agradat que fossin 300, però la veritat científica té els seus drets), la qual cosa suposa que aquesta posició sintàctica és incomparablement majoritària entre els usos fabrians: representa gairebé un 74,2 % de les incidències.

3. La taula II va dedicada a les incidències que corresponen a altres posicions no inflexionades. Són 51 (un 12,6 % del total), però d'aquestes només les 40 que corresponen a la posició inicial d'oració o de clàusula (un 10 % del total absolut) tenen un pes estadístic important. Aquesta dada, junt amb la referida a la posició immediatament postverbal, permet d'avançar que Fabra situava els adverbis en aquestes dues posicions en un 96 % dels 350 casos d'usos no inflexionats.

4. La taula III recull els usos inflexionats, entenent per tals aquells en què l'adverbi en solitari, o una seqüència mancada de constituent verbal de la qual l'adverbi forma part, apareixen gràficament entre comes, o precedint una coma en el cas que es trobin en una posició inicial. D'aquests usos n'hi ha 53, fet que suposa un 13,2 % del total. Ara bé, per a una recerca que se centri en les posicions sintàctiques fonamentals, només cal prendre en consideració les 40 incidències en què l'adverbi apareix inflexionat en solitari i considerar marginals, per raons diverses, les 13 restants. De les 40 incidències no marginals, les que tenen més pes estadístic són les 24 que corresponen a la posició inicial d'oració. En relació amb aquesta posició em limitaré a apuntar la qüestió, que demanaria anàlisis detallades, d'escatir en quins casos es distingeixen aquestes 24 incidències de les 37 considerades en la taula I en què l'adverbi apareix en posició inicial no inflexionada. Només diré que no sempre el signe gràfic d'inflexió, la coma, representa una inflexió real. De la mateixa manera que, de vegades, adverbis en posició inicial no inflexionats gràficament són susceptibles de ser interpretats com a realment inflexionats. O sigui que, en definitiva, en el text de Fabra s'hi donen casos de possible ambigüïtat estructural.

5. Les tres taules responen a un mateix disseny. En la primera columna s'hi etiqueten diversos «tipus d'estructura» en què poden aparèixer els adverbis. En la segona columna s'hi introdueixen, mitjançant una formulació fàcil d'interpretar, les diverses estructures sintàctiques relacionables amb cadascun dels «tipus». Les columnes següents es distribueixen en dues parts: la primera, que en totes tres taules es compon de quatre columnes, es refereix als adverbis d'enunciat, mentre que la segona part, que comprèn columnes que poden variar de taula en taula quant al nombre i l'etiqueta que els és assignada, va referida als adverbis d'enunciació.

6. De les taules es poden extreure algunes dades globals sobre les incidències dels adverbis d'enunciat i els adverbis d'enunciació. La taula I ens diu que en la

posició immediatament postverbal no inflexionada per cada tres adverbis d'enunciat n'hi ha dos d'enunciació. La dada es pot interpretar com a indicatiu d'un cert equilibri, tanmateix clarament decantat vers un predomini dels primers; ara bé, si parem atenció a la distribució concreta, família per família, dels adverbis dels dos tipus, la impressió d'un equilibri generalitzat resulta reforçada. En una paraula: Fabra tendia a situar molt regularment els adverbis en *-ment* en aquesta posició, fossin de la mena que fossin.

7. De les taules II i III em limitaré a prendre en consideració, de moment, el que ens diuen sobre la posició inicial d'oració, amb l'adverbi sense inflexionar o inflexionat. Pel que fa a la posició no inflexionada, es dibuixa una preponderància clara, però no desequilibrada, dels adverbis d'enunciació: presenten 14 incidències enfront de les 8 dels adverbis d'enunciat. Tanmateix, una interpretació més fina ens diria que la posició és ocupable per molts tipus d'adverbis d'enunciació més els adverbis temporals (21 de 22 incidències) i gairebé inusitada per la resta d'adverbis d'enunciat. Quant a la posició inflexionada, les dades són concloents: de 24 incidències, 23 ho són d'adverbis d'enunciació. Això ens conduiria, no cal dir que passant per una anàlisi cas per cas, a postular un model per al qual *a)* la posició inflexionada fóra pròpia (i exclusiva) dels adverbis d'enunciació; *b)* la posició no inflexionada es podria considerar característica, si no pròpia, dels adverbis temporals; *c)* molt probablement nombroses incidències gràficament no inflexionades dels adverbis d'enunciació es podrien reinterpretar com a pertanyents al tipus de les inflexionades, de la mateixa manera que l'única incidència censada d'un adverbi temporal inflexionat en posició inicial es podria reconduir al tipus dels no inflexionats.

8. Per iniciar la lectura de la taula I voldria comentar que encara que, per definició, la posició immediatament postverbal no inflexionada és única, en relació amb determinades estructures sintàctiques pot donar peu a la variació que resulta de l'existència de seqüències de dos constituents categoritzables com a verb. Em refereixo al cas de les perífrasis de verb modal amb infinitiu, per a les quals l'adverbi es pot situar, i de fet Fabra l'hi situava, tant darrere del modal com de l'infinitiu, i també al cas de les passives, on l'adverbi pot aparèixer tant darrere l'auxiliar *ser* com darrere el participi verbal. Cito tot seguit uns pocs exemples amb adverbis de qualitat, que no cal dir que podrien haver estat amb adverbis d'altres tipus:

[p. 118] Les dues locucions conjuntives [...] poden usar-se avantatjosament en lloc de...

[p. 151] que la proposició [...] pugui fàcilment substituir-se a la que denota interioritat

[p. 147] La fórmula castellana no podia sinó ésser adoptada servilment

[p. 44] són manlleus innecessaris, que han d'ésser curosament evitats

Les dades globals indiquen una tendència a situar l'adverbi després del modal i de l'auxiliari de passiva més que no pas darrere les corresponents formes verbals no personals. Filant més prim, però, es veu que per a determinades famílies la tendència general es pot invertir: és el cas, per exemple, de la passiva amb adverbis qualitatius, els quals prefereixen (per 5 a 2) de situar-se darrere el participi.

9. L'estructura transitiva, consistent en la configuració en què l'adverbi postverbal precedeix un complement directe lèxic no clausal, és, de molt, la més productiva de la taula I: les 107 incidències que li corresponen suposen un 35,7 % de les recollides en aquesta taula i, de fet, un 26,5 % del nombre total d'incidències. Crec que això justifica que se li presti atenció.

Notem que els adverbis d'enunciat qualitatiu, quantitatiu i de freqüència hi tenen un pes molt considerable: la suma de les seves incidències, comparada amb la de les dels adverbis d'enunciació, presenta una ràtio de 75 a 31 que està per sobre de la ràtio global (de 3 a 2) que la taula I assigna als dos tipus d'adverbis. Aquesta dada és un indicatiu del fet que en relació amb l'estructura transitiva els adverbis d'enunciació, junt amb els temporals, disposen de posicions alternatives a la immediatament postverbal (la inicial d'oració, particularment) que els restants adverbis d'enunciat, per la raó que sigui, desaprofiten.

10. Per afinar més, cal comparar les dades relatives a l'estructura transitiva de la taula I amb les corresponents de la taula II. Remarco que en aquesta taula hi he pres en consideració dues alternatives configuracionals que *a priori* res no indica que s'hagin d'excloure: a) l'opció amb l'adverbi situat immediatament després de la seqüència V + CD; b) l'opció amb l'adverbi en posició immediatament preverbal, tanmateix precedit de subjecte lèxic (condició introduïda per evitar que aquesta posició preverbal es pugui confondre amb la posició inicial d'oració). El resultat és rotund: per Fabra, les dues opcions eren nulles, del tot improductives. I això no pot sinó interpretar-se, al meu entendre, com un significatiu tret d'estil, vull dir l'estil consistent en una regularitat absoluta, en una manca total de variació.

Començaré per referir-me als exemples corresponents a les 32 incidències dels adverbis de qualitat. En cito els cinc següents:

[p. 36] la llengua ja féu espontàniament el canvi de *eu* en *i* en mots populars com *tebeu*

[p. 52] no és pas fàcil que nosaltres accentuem correctament aquests mots dient *medulla*, *atmosfera*, *imbecil*

[p. 84] mancat de mots que tradueixin exactament els dits mots catalans

[p. 129] El català modern, imitant servilment el castellà,

[p. 306] un bon nombre de parlars distingeixen perfectament la *b* i la *v*

És obvi que es tracta de construccions ben naturals, no marcades. Però em pregunto si no ens semblarien igualment naturals i no marcades les que es poden obtenir a partir d'aquests mateixos exemples situant l'adverbi després del CD:

- la llengua ja féu el canvi de *eu* en *i* espontàniament en mots populars com *tebeu*
- no és pas fàcil que nosaltres accentuem aquests mots correctament dient *medubla, atmosfera, imbecil*
- mancat de mots que tradueixi els dits mots catalans exactament
- El català modern, imitant el castellà servilment,
- un bon nombre de parlars distingeixen la *b* i la *v* perfectament

Atenció: no pretenc que tots els 32 exemples amb adverbis de qualitat censats es prestin a aquest joc. Diversos factors tendeixen a dificultar-lo o a impedir-lo, com ara la circumstància que l'adverbi no sigui del subtipus agentiu o que el CD resulti massa pesant. Cal remarcar, també, que l'opció V + CD + Adv comporta la possibilitat que es focalitzi només l'adverbi, i això potser permetria d'explicar en termes pragmàtics que Fabra no fes mai ús d'aquesta alternativa posicional. Tanmateix, el fet que en cap cas no es veïés abocat a treure partit informatiu de la possibilitat no deixa de poder considerar-se com una característica del seu estil.

11. És clar que un joc semblant es pot jugar amb la segona opció. Adduiré, doncs, cinc exemples més, també dels 32 amb adverbis de qualitat:

- [p. 21] i encara que la llengua [...] li hagués donat espontàniament la forma *plaç*
- [p. 79] Més tard [...] el castellà adoptà arbitràriament la *b* per aquell mot en una de les seves accepcions
- [p. 114] [seria de desitjar] que una publicació com el *Patufet* [...] evités curiosament aquest *doncs*
- [p. 302] però bastà que el castellà escrivís equivocadament *mòvil*
- [p. 314] un *gn* llatí havia produït evolutivament el so *ny*

Deixo al lector que miri com sonarien els exemples anteriors si es modificaven orientant l'adverbi cap al subjecte. Reconec que alguns dels exemples modificats poden semblar lleugerament més marcats que els originals de Fabra. Però això no vol dir que no siguin possibles o que resulti gramaticalment inacceptable l'opció sintàctica que il·lustren. I tot i així l'escriptura de Fabra es produïa com si tal opció no existís, i no pas només en relació amb els adverbis de qualitat, sinó per a qualsevol mena d'adverbi.

12. En la versió oral de la ponència vaig passar a fer, en aquest punt, un repàs força complet d'exemples de la construcció transitiva amb la posició immediatament postverbal ocupada per adverbis pertanyents a famílies altres que la dels de



qualitat, i concretament per adverbis quantitativs i de freqüència, i també de focalització, d'ordenació textual i d'acte de parla (assertius). Aquí només reprendré dos comentaris genèrics que l'anàlisi dels exemples adduïts em suggeria. Pel que fa als exemples amb adverbis d'enunciat, observava que molts d'ells també servien per il·lustrar que la regularitat fabriana a què se cenyien no responia a cap determinació lingüística absoluta. Quant als exemples amb adverbis d'enunciació, em suggerien la generalització que el fet de situar-se tan sovint en la posició immediatament postverbal es traduïa en una certa tendència a minimitzar o a neutralitzar les diferències semàntiques existents entre aquests adverbis i els d'enunciat. És clar que Fabra mai no s'havia dedicat a teoritzar sobre la qüestió, i que no se li devia haver acudit que alguns dels seus usos adverbials podrien ser interpretats com a reflex d'una mentalitat cartesiana potser massa rígida.

13. Sobre l'estructura que anomeno *intransitiva*, cal advertir que hi incloc incidències de verbs transitius construïts amb un CD cliticitzat, decisió que es justifica pel fet que els clítics no omplen cap posició sintàctica distingible de la verbal. En la taula I he diferenciat el cas en què l'adverbi s'intercala entre el verb i un CR del cas en què l'adverbi postverbal precedeix un circumstancial, o ja no precedeix cap més constituent. A la taula II, amb estricte paralelisme amb el tractament de la construcció transitiva, s'hi consignen dues possibilitats estructurals no realitzades per Fabra: a) la que presenta l'adverbi a la dreta d'una seqüència V + CR; b) la que presenta l'adverbi en posició preverbal, però precedit d'un subjecte lèxic. Només faré dues observacions:

1a) Si no fos pels adverbis de focalització de tipus particularitzador o exclusiu (com ara *principalment*, *exclusivament* o *únicament*), la pràctica totalitat de les incidències ho són d'adverbis d'enunciat. L'exemple següent pot servir per il·lustrar que si aquests adverbis focalitzadors es comporten estadísticament com els d'enunciat deu ser per l'afinitat semàntica que presenten, sobretot situats en la posició en què molt majoritàriament els situava Fabra (són 14 incidències enfront de les 8 incidències en posició inicial d'oració o de clàusula), amb els adverbis de qualitat o de freqüència:

[p. 160] Ens referim principalment a la construcció *En tinc quatre de blaves i tres de negres*

2a) Els adverbis d'enunciat temporals, sense deixar d'aparèixer sovint en posició inicial d'oració o de clàusula (segons la taula II, són 11 incidències), en les dues estructures intransitives que estem considerant apareixen amb un pes semblant en posició immediatament postverbal (10 incidències). Doncs bé, com que res de semblant no es dona en relació amb l'estructura transitiva, ens podríem preguntar a què es deu la diferència. La veritat és que, havent-me mirat a fons tots

els exemples corresponents, gosaria dir que l'explicació passa per una certa casualitat: la que va portar Fabra a distribuir generosament entre les dues estructures els adverbis temporals amb paper d'emmarcadors, que són els que acostumen a situar-se en la posició inicial, i a concentrar, vagin a saber per què, els adverbis temporals d'altres tipus en l'estructura intransitiva. Però no em vull estar de dir que la diferència entre un adverbi emmarcador i un adverbi que no ho és moltes vegades el que ens la fa percebre és precisament el lloc que ocupa. O sigui que és una mica el cas del peix que es mossega la cua.

14. Hi ha poques coses a dir sobre l'estructura amb argument clausal. He de precisar que, en les taules, el símbol «clàusula» en principi tant val per a completives amb *que* com per a completives infinitives. Com resulta de comparar la taula I amb la taula II, Fabra optava per intercalar sense excepció l'adverbi entre el verb i la clàusula. Això no té res d'estrany en relació amb la hipotètica possibilitat de situar l'adverbi després de la clàusula, pel caràcter pesant que aquesta acostuma a tenir, però es pot interpretar com un discret indici estilístic respecte de la de situar-lo en posició preverbal.

15. No hi ha tampoc gran cosa a dir sobre les estructures copulativa i amb predicatius recollides en la taula I. D'una manera o d'una altra, l'adverbi sempre hi figura en posició immediatament postverbal, darrere el verb principal de la construcció o darrere un participi. Potser el més interessant d'aquestes estructures és que de vegades es presten, amb més o menys pertinència, a una reinterpretació o reanàlisi d'acord amb la qual l'adverbi pot funcionar com un especificador de l'atribut o del predicatiu pres com a adjectiu. Ho il·lustren els exemples següents, tots ells amb adverbis de freqüència o de focalització:

[p. 64] els anomenats postverbals o substantius verbals, els quals són generalment masculins

[p. 43] En el català modern trobem abundantament usats els següents verbs en *èixer*:

[p. 169] i considerar solament obligatori l'ús d'aquesta preposició

16. En relació amb l'estructura clivellada i afins, que des d'altres punts de vista són d'un gran interès, només faré dues observacions. 1a) A diferència de la resta d'estructures considerades, la posició postverbal que hi ocupa l'adverbi, i concretament darrere el verb *ser*, és en el seu cas del tot obligada, sense cap variació possible. 2a) L'específica natura de la construcció fa que no resulti gens sorprenent la circumstància que de les 11 incidències censades 7 ho siguin d'adverbis focalitzadors.

17. A manera de resum, recordaré que d'incidències d'adverbis no inflexionats situats en les dues posicions bàsiques n'he comptades 339: 299 amb l'adverbi ocupant la posició immediatament postverbal i 40 amb l'adverbi en posició ini-

cial, d'oració o de clàusula. Tenint en compte que les de la resta d'adverbis no inflexionats només són 11, és clar que aquestes 11 s'han de considerar estadísticament excepcionals. En la versió oral de la ponència em dedicava a verificar exhaustivament de quina manera les excepcions, un cop analitzades, s'inscriuen en contra de la rígida regularitat fabriana. Aquí, per raons d'espai, no podré prendre en consideració tots els casos.

18. Un cas relativament ben representat és el de quatre adverbis de freqüència que apareixen en una posició considerable com a immediatament preverbal en el marc d'una estructura de passiva nominalitzada, l'únic constituent verbal de la qual és el participi. Els exemples són els següents:

- [p. 85] Un altre mot cada dia més rarament usat
- [p. 119] La construcció generalment admesa *com més ... més*
- [p. 129] la locució *la qual cosa*, tan abundantament usada pels autors medievals
- [p. 291] Hi ha una regla morfològica generalment admesa...

És clar que la posició adverbial, en aquestes construccions, és assimilable a la posició que en les estructures de passiva completes respon a la possibilitat d'intercalar l'adverbi entre l'auxiliar *ser* i el participi. És més, com ja he dit que també pot esdevenir-se en les estructures completes, la posició és tal que es presta a ser reanaltzada com a pròpia de l'especificador del participi considerat com a adjectiu.

19. En un altre cas trobem l'adverbi distribucional *respectivament* situat a la dreta d'una seqüència V + CR i precedint, afectant-lo, un constituent disjunt que fa de subjecte postverbal d'una construcció impersonal amb *se*. L'exemple és el següent:

- [p. 212] Quan un membre de proposició com *en el jardí* o com *de la font* s'anteposa al verb [...] pot adjuntar-se al verb respectivament l'adverbi *hi* o l'adverbi *en*

Tinc la sospita que el motiu particular pel qual, en l'exemple, Fabra va situar l'adverbi en una posició que per ell era del tot inusitada s'ha de buscar en l'estructura de quiasme que presenta tota la construcció. Un motiu, doncs, estilístic en sentit fort.

20. Un altre cas és el d'una estructura copulativa amb un subjecte remàtic postverbal en què un adverbi temporal es troba situat entre l'atribut i el subjecte:

- [p. 241] Són molts actualment els escriptors a qui desplauen les formes verbals en *o*

A part d'advertir que amb aquest text s'iniciava una *conversa*, faig notar que la posició en què hi apareix l'adverbi és afí a la de màxima freqüència, per tal com l'opció de situar-se a la dreta de l'atribut, nucli lèxic de la predicació, no sembla gaire diferent de la de posposar-se a un verb ple.

21. El darrer cas «excepcional» que comentaré és el de dues construccions que contenen perífrasis modals amb el verb *poder* precedides per l'adverbi, també modal, *difícilment*, que és un adverbi «de probabilitat baixa» o «d'improbabilitat». Aquest adverbi, al seu torn, hi és precedit per un altre constituent, fet que impedeix d'interpretar que ocupa una posició inicial d'oració o de clàusula:

[p. 66] Comptant, per exemple, amb un nombre reduïdíssim d'adjectius formats amb el sufix *-ivol*, aquests difícilment podien servir per a la formació de nous adjectius en *ivol*

[p. 311] perquè a Catalunya difícilment podríem qualificar d'evidentment errònia qualsevol grafia que...

Per explicar la inusitada (per Fabra) posició adverbial preverbal que aquests exemples il·lustren es pot defensar la hipòtesi que es deu a l'afinitat estructural i semàntica que l'adverbi *difícilment*, construït amb el modal *poder*, té amb l'adverbi o partícula de negació *no*, la qual pel seu cantó sempre apareix davant de verb. Dic «afinitat», perquè el sentit d'una reforçada «improbabilitat» no s'allunya gaire de la «impossibilitat» designada per *no poder*. També és cert que en el cas del segon exemple la posició de l'adverbi *difícilment* fàcilment s'explica per la conveniència estilística d'allunyar-se al màxim de l'altre adverbi en *-ment* que hi figura.

#### 4. A MANERA DE CONCLUSIÓ

A més d'haver fet veure fins a quin punt era massiva la regularitat posicional amb què Fabra feia ús dels adverbis en *-ment*, també he aportat arguments per sostenir que les escassíssimes excepcions a aquesta regularitat sempre estaven motivades per una raó específica. Dit d'una altra manera: en contra de l'estil fabrià, el qual consistiria, precisament, a no tenir-ne, o, més ben dit, a tenir-ne en un grau zero, només s'hi inscrivien, amb una freqüència de la qual també es pot dir que tendia a zero, uns pocs casos generalment determinats per la mena de raons estilístiques els efectes de les quals el seu estil tendia a evitar.

#### REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BARTHES, Roland (1953). *Le degré zéro de l'écriture*. París: Seuil.  
 ESPRIU, Salvador (1992). *El doctor Rip*. Ed. crítica de Rosa M. Delor. Barcelona: CDESE: Edicions 62.

- FABRA, Pompeu (1924). *Qüestions de gramàtica catalana*. 2a ed. de la primera sèrie de *Converses filològiques*. Barcelona: Regina.
- (2007 [1956]). *Gramàtica catalana*. 19a ed. (especial «Fabra, 60 anys després»). Barcelona: Teide.
- HEGEL, G. W. F. (1812). *Wissenschaft der Logik*. Herausgegeben von Georg Lasson. Hamburg: Felix Meiner Verlag. [ed. de 1967]
- LÓPEZ, Àngel; MORANT, Ricard (2002). «L'adverbi». A: SOLÀ, Joan [et al.] [dir.]. *Gramàtica del català contemporani*. 3a ed. Barcelona: Empúries, p. 1797-1852. 3 v.
- SOLÀ, Joan [et al.] [dir.] (2002). *Gramàtica del català contemporani*. 3a ed. Barcelona: Empúries. 3 v. [1a ed., 2002]

### REPERTORI D'ADVERBIS

#### *De qualitat* [33 ítems; 80 incidències]

abusivament, analògicament, arbitràriament, artificialment, avantatjosament, clarament, correctament, curosament, degudament, elegantment, encertadament, equivocadament, erròniament, espontàniament, evolutivament, exactament, fàcilment, gràficament, gramaticalment, grollerament, lentament, literalment, malament, morfològicament, naturalment, oralment, perfectament, ràpidament, regularment, servilment, sintàcticament, submisament, unànimement.

#### *De quantitat* [12 ítems; 21 incidències]

completament, considerablement, enormement, enterament, excessivament, fortament, lleument, parcialment, pregonament, suficientment, terminantment, totalment.

#### *De freqüència* [13 ítems; 79 incidències]

abundosament, comunament, constantment, correntment, excepcionalment, freqüentment, generalment, habitualment, llargament, normalment, profusament, rarament, sistemàticament.

#### *Temporals* [15 ítems; 37 incidències]

actualment, anteriorment, antigament, darrerament, definitivament, immediatament, modernament, novellament, originàriament, posteriorment, primerament, primitivament, provisòriament, recentment, tardanament.

#### *Temàtics, o de punt de vista* [3 ítems; 3 incidències]

formalment, semànticament, figuradament.

#### *De focalització* [8 ítems; 49 incidències]

exclusivament, justament, precisament, principalment, simplement, solament, tan solament, únicament.

*D'ordenació textual*

- I. *D'equiparació* [4 ítems; 38 incidències]  
anàlogament, exactament, igualment, paral·lelament.
- II. *Distribucionals* [4 ítems; 25 incidències]  
diferentment, indiferentment, indistintament, respectivament.
- III. *Contrastius* [3 ítems, 10 incidències]  
altrament, contràriament, inversament.
- IV. *De seqüencialització* [1 ítem; 3 incidències]  
finalment.
- V. *De conseqüència* [1 ítem; 1 incidència]  
talment.

*D'acte de parla*

- I. *Modals* [7 ítems; 17 incidències]  
difícilment, forçosament, malament, necessàriament, obligatòriament, segurament, versemblantment.
- II. *Assertius* [8 ítems; 43 incidències]  
certament, decididament, evidentment, indefectiblement, indiscutiblement, naturalment, positivament, realment.
- III. *Factius* [2 ítems; 4 incidències]  
malauradament, sortosament.

TAULA I

Tipus d'estructura	Estructura	De qualitat	De quantitat	De freqüència	Temporals	De focalització	D'ordenació textual				Modals			Assertius	Factivs	Totals
							D'equi-paració	Distribucionals	De contrast	Necessàriament, obligatòriament, Segurament	Respectivament, Indiferentment, forçosament, obligatòriament	Altrament	forçosament, obligatòriament, Segurament			
<i>Transitiva</i>	V + ADV + CD	32	12	31	1	8	3	5	3	2	0	0	7	0	107	
<i>Intransitiva</i>	V (+ Cl <sub>CD</sub> ) + ADV + CR V (+ Cl) + ADV + {ø / Circ}	8	3	3	4	10	0	4	2	0	0	0	1	0	35	
<i>Perifrasi verbal</i>	V <sub>MODAL</sub> (+ de) + V <sub>INF</sub> + ADV V <sub>MODAL</sub> + ADV (+ de) + V <sub>INF</sub> anar + ADV + V <sub>GERUNDI</sub>	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	3	0	7	
<i>Passiva i afins</i>	ser + V <sub>PP</sub> + ADV ser + ADV + V <sub>PP</sub> [SN... V <sub>PP</sub> + ADV + {ø / CR / CAg / Circ}]	5	0	1	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	9	
<i>Predicatiu</i>	V + V <sub>PP</sub> [PRED] + ADV V + ADV + V <sub>PP</sub> [PRED] V + ADV + Pred <sub>CD</sub> + CD	3	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	
<i>Copulativa</i>	ser + ADV + Atribut	2	0	0	0	1	0	0	2	1	0	0	0	0	14	
<i>Argument clausal</i>	V + ADV + Clausula	6	0	0	0	2	0	0	0	0	0	1	2	0	11	
<i>Subjecte a la dreta</i>	V + ADV + Subjecte	3	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	5	
<i>Clivellada o afi</i>	ser + ADV + (...) (+ que)	2	0	0	0	7	0	0	0	0	0	0	2	0	11	
<i>Subtotals</i>		80	19	64	17	39	16	4	13	10	2	4	1	29	299	
<i>Totals</i>		119														
		180														

TAULA II

Tipus d'estructura	Estructura	De qualitat	De quantitat	De freqüència	Temporals	Temàtics	De focalització	D'ordenació textual				Modals			Assertius	Factus	
								D'equi-paració	Distribucionals	De contrast	Seguiment	Verseuiment	Dificilitat	Seguiment			Verseuiment
<i>Inici d'oració</i>	(Coord +) ADV + resta oració	0	0	1	7	2	4	1	2	0	0	2	2	0	4	0	0
<i>Inici de clàusula</i>	{Rel / que / si / com} + ADV + resta clàus. sense ni + ADV + resta clàusula <sub>INF</sub>	3	0	2	4	0	4	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
<i>Transitiva</i>	V + CD + ADV Subjecte + ADV + V + CD	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Intransitiva</i>	V (+ Cl <sub>CD</sub> ) + CR + ADV Subjecte + ADV + V + {ø / CR / Circ}	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Argument clausal</i>	V + Clàusula + ADV Subjecte + ADV + V + Clàusula	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Passiva i afins</i>	[ <sub>SN</sub> ... ADV + V <sub>pp</sub> [ <sub>CNI</sub> ] ...] ser + V <sub>pp</sub> + Subjecte + ADV + Pred	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Copulativa</i>	ser + Atribut + ADV + Subjecte ADV + Atribut + ser + Subjecte	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Perifrasi verbal</i>	ADV + poder + V <sub>INF</sub> poder + V <sub>INF</sub> + CR + ADV + Subjecte	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0



TAULA III

Tipus d'estructura	Estructura	De qualitat	De quantitat	De freqüència	Temporals	Temàtics	De focalització	D'ordenació textual						Modals	Assertius	Factius				
		De qualitat	De quantitat	De freqüència	Temporals	Temàtics	De focalització	D'equi-paració		De con-trast		De se-qüen-ciació	De con-seqüèn-cia							
									Igualment	Analogament	Paral·lelament	Exactament	Altrament	Contràriament	Finalment	Talment				
Posició inicial	ADV + resta d'oració	0	0	0	1	1	0	0	0	10	0	0	1	0	3	0	0	6	2	0
Orientat al subjecte	ADV + clàusula consecutiva Subjecte + ADV + V	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Posició postverbal	V + ADV + {CD/CR/Predicatiu} V + ADV + Clàusula [SN ... V <sub>PP[CSN]</sub> + ADV + ...]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	6	0
Formant part d'incisos	I. Nominal ADV + N II. Adjectival ADV + SAdj (+...) III. Preposicional [ <sub>SP</sub> Prep + SAdv] ADV + SPrep almenys ADV IV. Adverbial	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Preposicionals	[ <sub>SP1</sub> ADV [= P <sub>1</sub> ] + P <sub>2</sub> + SN]	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0
Anitecedents de comparativa	ADV + que +... ADV + com +...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0